

τῆς Ἀσίας στρατολογήθοντας ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ βαρβάρους, ὁ δὲ ἐδίσταζε νὰ παραδώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ. Ἴσως τὸ προσωπικὸν κατὰ τοῦ Μιχαὴλ πάθος τοῦ Θωμᾶ ἀπέτρεπεν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἄλλην σκέψιν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι καὶ μετὰ τῆς ἤτταν ἦν ὑπέστη παρὰ τῶν Βουλγάρων ἐπεχείρησε ν' ἀντιπαραταχθῆ αὐτὸς κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἐτράπη εἰς φυγὴν, καὶ κατὰ μέγα μέρος παρεδόθη εἰς τὸν Μιχαὴλ, δύο δὲ μικραὶ μοῖραι κατέφυγον ἢ μὲν μετὰ τοῦ Θωμᾶ εἰς Ἀδριανούπολιν ἢ δὲ μετὰ θεοῦ αὐτοῦ υἱοῦ εἰς Βιζύην. Ὁ Μιχαὴλ ἐπολιόρκησεν ἀμέσως τὰς δύο ταύτας πόλεις· καὶ ἐπειδὴ τροφαὶ ἐν αὐταῖς δὲν ὑπῆρχον οἱ στασιασταὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ παραδώσωσι τὸν τε Θωμᾶν καὶ τὸν Ἀναστάσιον τὸν υἱὸν του ἵνα σώσωσι τὴν ἰδίαν ζωὴν. Ἡ τιμωρία ἦν ὁ Μιχαὴλ ἐν τῇ ἀγριότητι αὐτοῦ ἐπέβαλεν εἰς ἀμφοτέρους αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ὑπῆρξε φοβερά, διότι ἀκρωτηριάσας αὐτοὺς τοὺς τε πόδας καὶ τοὺς βραχίονας διέταξεν ἔπειτα ν' ἀνασκολοπισθῶσι. Λέγεται δὲ ὅτι ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἀγωνίᾳ ὁ Θωμᾶς, ἀποβαλὼν τὴν ἀρχαίαν ἰσχυρογνωμοσύνην, ἀνεβόησεν ὁ ταλαίπωρος· «ἐλέησόν με ἀληθῶς βασιλεῦ»· καὶ λέγεται πρὸς τούτους ὅτι ὁ Μιχαὴλ ἠθέλησε νὰ τον ἐρωτήσῃ ἂν εἶχε συνεννοήσεις μετὰ τινων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγιστάνων, ἀλλ' ὅτι ὁ συνετὸς πατρίκιος Ἰωάννης Ἐξαβούλιος παρετήρησε τῷ βασιλεῖ ὅτι δὲν εἶναι πρέπον νὰ πιστεύῃ ἐχθροῖς κατὰ φίλων, ὥστε δὲν προσετέθησαν καὶ ἄλλα θύματα εἰς τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην τραγῳδίαν.

Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τῆς ὀλεθρίας ταύτης στάσεως, τὰ δὲ ἀποτελέσματα αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ὄλην τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ τύχην ἀπέβησαν ἔτι σπουδαιότερα. Ἐνῶ πρὸ μιᾶς ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐπέκεινα οἱ μωαμεθανοί, ἔνεκα τοῦ κατακερματισμοῦ τοῦ ἀχανοῦς αὐτῶν κράτους εἰς πολλὰς δυναστείας καὶ ἔνεκα τῶν ἐμφυλίων διενέξεων εἰς ἃς περιῆλθον αἱ δυναστεῖαι αὐταί, οὐδεμίαν νέαν μεγάλην κολόβωσιν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπαγάγωσιν εἰς τὸ χριστιανικὸν τῆς Ἀνατολῆς βασίλειον, ἤδη ἐλάχισταί τινες αὐτῶν μοῖραι ὠφελούμεναι ἐκ τοῦ μεταξὺ Θωμᾶ καὶ Μιχαὴλ πολέμου κατώρθωσαν νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὸ βασίλειον τοῦτο τὰς δύο μεγαλυτέρας καὶ ὠραιότερας αὐτοῦ νήσους, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Σικελίαν.

Ἡ Κρήτη ἐπὶ τῆς μεγάλης τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἀλληλομαχίας εἶχε διασώσει ἀθίκτους μέχρι τῶν χρόνων τούτων τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς κατοίκους. Λέγεται μὲν προσβληθεῖσα τῷ 623 ὑπὸ σλανικῶν πλοιαρίων ἀλλ' ἢ ἐγκατάστασις τῶν ἄλλοφύλων τούτων οὐδ' ἀναφέρεται οὐδ' ἀναφαίνεται. Τῷ 651 ἐδηώθη ὑπὸ τοῦ Μωαυιᾶ. Τῷ 674 διεχείμασαν ἐν Κρήτῃ δύο ἄραβες ναύαρχοι. Πρώτην δὲ φορὰν κατελήφθη ὀριστικῶς ἐπὶ μακρὸν ἢ νῆσος ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἐπὶ τῆς προϊστορηθείσης μεγάλης στάσεως τοῦ Θωμᾶ. Ἡ ἱστορία τῆς ὑπὸ τῶν μωαμεθανῶν κατακτίσεως τῆς Κρήτης, ἢ, ὅπως οὗτοι διαστρέφοντες κατὰ τὸ σύννηθες τὸ ὄνομα τῆς νήσου ταύτης ἔλεγον αὐτήν, τῆς «Ἀκρίτας», καὶ αἱ περιπέτειαι τῆς δυναστείας τῶν Ἀβουχαβζίων, ἧτις ἔκτοτε ἤρξε τῆς νήσου ταύτης ἐπὶ 138 ἔτη μέχρι τοῦ 961, ὅτε αὕτη ἀνεκτήθη πάλιν ὑπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναρχίας, εἶναι ἄχρι τοῦδε ἀτελέστατα γνωσταί. Τὸ βέβαιον φαίνεται ὅτι ἐν ἔτει 823, ἐνῶ ἡ ναυτικὴ τῆς Ἑλλάδος δύναμις ἔπλεεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ παραγγελίαν τοῦ στρατηγοῦ Θωμᾶ, ἐγένετο ὑπὸ μωαμεθανῶν τυχοδιωκτῶν ἐξ Ἰσπανίας κατ' ἀρχὰς ὀρηθέντων, ἢ πρώτη ἐπὶ τῆς Κρήτης ἀπόβασις, ἢ ἐπαγαγοῦσα ἐντὸς ὀλίγου τὴν ὀλεσερῆ αὐτῆς δούλωσιν. Τοὺς τυχοδιώκτας τούτους ἤγεν ὁ Ἀβού-Χαφς-Ὁμάρ Α' (Ἀπόχαφς κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρονογράφους), ὅστις γεννηθεὶς οὐ μακρὰν τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Κορδύβης εἶχε πρὸ τινων ἐνιαυτῶν στασιάσει κατὰ τῆς ἐν τῇ χερσονήσῳ